

स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी)

राज्यातील शहरे हागणदारी मुक्त करण्यासाठी तसेच या शहरांचा हागणदारी मुक्तीचा दर्जा टिकविण्यासाठी “गुड मॉर्निंग” पथकाची स्थापना करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

नगर विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : स्वमअ-२०१७/प्र. क्र. ७३/नवि-३४

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग

४ था मजला, मंत्रालय, मुंबई

दिनांक : १८ मे, २०१७.

पहा :

शासन निर्णय, नगर विकास विभाग क्रमांक स्वभाअ २०१५/प्र.क्र.२३/नवि-३४, दिनांक १५ मे, २०१५.

प्रस्तावना

देशातील सर्व शहरांमधील नागरिकांना स्वच्छ पर्यावरण व चांगले आरोग्य मिळावे या करिता या शहरामधील सर्व नागरीकांना शौचालयांची सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी केंद्र शासनामार्फत “स्वच्छ भारत अभियान (नागरी)” संपूर्ण देशामध्ये राबविण्यात येत आहे. केंद्र शासनाच्या “स्वच्छ भारत अभियान (नागरी)” च्या धर्तीवर संदर्भीय दिनांक १५ मे, २०१५ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यामध्ये “स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी)” ची अंमलबजावणी सुरु आहे. या अभियानांतर्गत शहरे “हागणदारी मुक्त” करणे व घनकचरा व्यवस्थापनांतर्गत “स्वच्छ” करणे या दोन प्रमुख बाबींचा समावेश आहे.

२. स्वच्छ भारत अभियान हा मा. पंतप्रधान महोदयांचा फ्लॅगशिप कार्यक्रम आहे. तसेच मा. मुख्यमंत्री महोदयांनी या अभियानांतर्गत राज्यातील संपूर्ण नागरी भाग २ ऑक्टोबर, २०१७ पर्यंत हागणदारी मुक्त करण्याचा निर्धार केलेला आहे. मा. मुख्यमंत्री महोदयांनी आपल्या या निर्धाराच्या अनुषंगाने राज्यातील संपूर्ण नागरी भाग २ ऑक्टोबर, २०१७ पर्यंत हागणदारी मुक्त करण्याबाबत केंद्र शासनास आश्वासित केलेले आहे.

३. स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत शहरांमधील ज्या कुटुंबांकडे शौचालयाची सुविधा उपलब्ध नसल्याने ती कुटुंबे उघडयावर शौचास जातात, अशा ८.३२ लक्ष कुटुंबांना वैयक्तिक घरगुती /सामुदायीक अथवा सार्वजनिक शौचालयाची सुविधा उपलब्ध करून देवून शहरे हागणदारी मुक्त करावयाची आहेत. त्यानुसार, दिनांक १७ मे, २०१७ पर्यंत राज्याच्या नागरी भागात एकूण ३.९० लक्ष वैयक्तिक शौचालयांची बांधकामे पूर्ण झाली असून, सुमारे १.९१ लक्ष वैयक्तिक शौचालयांची बांधकामे सुरु आहेत. तसेच स्थानिक आवश्यकतेनुसार

सामुदायिक व सार्वजनिक शौचालयाची बांधकामे पूर्ण करण्यात आले असून गरजेप्रमाणे आणखी सामुदायिक व सार्वजनिक शौचालयाची बांधकामे करण्यात येत आहेत. आतापर्यंत राज्यातील सुमारे २०० शहरे राज्यस्तरीय समितीमार्फत तपासणी केल्यानंतर हागणदारी मुक्त घोषित करण्यात आली आहेत.

४. स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) चा प्रमुख उद्देश उघड्यावरील शौचविधी बंद करणे हा आहे. सदर अभियानांतर्गत शहरे हागणदारी मुक्त घोषित झाल्यानंतर सदर हागणदारी मुक्तीचा दर्जा संबंधित शहराने आगामी काळात शाश्वतरित्या टिकविणे अभियानाच्या फल निष्पत्तीसाठी अत्यावश्यक आहे. तथापि काही प्रमाणात उघड्यावर शौचास जाण्याची नागरिकांची सवय अजूनही निदर्शनास येत आहे. यास्तव लोकांच्या वर्तनात परिवर्तन घडविण्यासाठी त्यांच्या मानसिकतेमध्ये बदल घडविण्याकरिता माहिती, शिक्षण, संवाद व जनजागृती ई. माध्यमांचा प्रभावी वापर करण्यात येत आहे. नागरिकांच्या वर्तनात परिवर्तन घडविण्यासाठी विशिष्ट कार्यप्रणालीद्वारे निरंतरपणे यावर लक्ष ठेवण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय-

राज्यातील सर्व शहरे हागणदारी मुक्त होण्यासाठी तसेच शहरे हागणदारी मुक्त घोषित झाल्यानंतर सदर हागणदारी मुक्तीचा दर्जा संबंधित शहराने आगामी काळात शाश्वतरित्या टिकविणे आवश्यक आहे. त्यासाठी सदर अभियानाची फल निष्पत्ती साध्य करण्यास्तव नागरिकांच्या वर्तनात बदल घडविण्याकरिता राज्यातील सर्व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये “गुड मॉर्निंग” पथकाची स्थापना करण्यात यावी.

२. सदर “गुड मॉर्निंग” पथकात पुढीलप्रमाणे नमूद प्रतिनिधी व सदस्यांचा समावेश करण्यात यावा.

- स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे प्रतिनिधी.
- स्थानिक स्वराज्य संस्था क्षेत्रातील बचत गटांचे प्रतिनिधी.
- हागणदारी मुक्तीबाबत काम केलेल्या/ या विषयात आवड असणारे विद्यार्थी.
- स्थानिक गरजांनुसार विविध समाज घटकांचे /सामाजिक संस्थांचे प्रतिनिधी.

३. सदर “गुड मॉर्निंग” पथक सकाळी शहरात फिरून नागरिकांची उघड्यावर शौचास जाण्याची सवय बंद करण्याकरिता त्यांच्या मानसिकतेमध्ये बदल घडविण्यासाठी प्रयत्न करेल. सदर “गुड मॉर्निंग” पथक उघड्यावर शौचास जाताना आढळणाऱ्या नागरिकांचे प्रबोधन करून त्यांच्या वर्तनात परिवर्तन घडविण्यासाठी प्रयत्नशील राहील. जोपर्यंत शहरातील नागरिकांची उघड्यावर शौच करण्याची सवय पूर्णतः बंद होत नाही, तोपर्यंत नागरिकांमध्ये जनजागृती करून त्यांच्या मानसिकतेत बदल घडवून आणण्याची प्रक्रिया निरंतर चालणारी आहे.

त्यामुळे सदर “गुड मॉर्निंग” पथकाने २ ऑक्टोबर, २०१७ पर्यंत दररोज सकाळी शहरात फिरून नागरिकांची उघड्यावर शौचास जाण्याची सवय बंद करण्याकरिता प्रयत्न करावेत.

४. “गुड मॉर्निंग” पथकास शहरात उघड्यावर शौचास जाणारे लोक आढळल्यास, नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेने पुढीलप्रमाणे नमूद कार्यवाही निरंतर करावी.

अ.क्र.	उघड्यावर शौचास जाणाऱ्या लोकांचा प्रवर्ग	उपाययोजना
१	स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत पात्र लाभार्थी आहे तथापि शौचालय बांधकामासाठी निधी उपलब्ध करून देण्यात आलेला नाही.	स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत सदर पात्र लाभार्थ्यास शौचालय बांधकामासाठी निधी उपलब्ध करून देण्याबाबत तात्काळ कार्यवाही करावी.
२	स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत शौचालय बांधकामासाठी निधी उपलब्ध करून देण्यात आलेला आहे, तथापि शौचालयाचे बांधकाम करण्यात आलेले नाही.	स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत निधी उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या पात्र लाभार्थ्यांच्या शौचालयाचे बांधकाम पूर्ण करण्याबाबत योग्य ती कार्यवाही तातडीने करावी.
३	स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) अंतर्गत शौचालय बांधकामासाठी निधी उपलब्ध करून देण्यात आलेला आहे, शौचालयाचे बांधकाम पूर्ण आहे तथापि उघड्यावर शौच विधी	अशा व्यक्तींचे प्रबोधन करून त्यांना उघड्यावर शौचास जाण्यापासून परावृत्त करावे. तरीसुद्धा अशा व्यक्ती वारंवार उघड्यावर शौचास जाताना आढळ्यास अशा व्यक्तीवर प्रचलित नियमानुसार दंडात्मक कारवाई करावी.

५. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१७०५१८११२१०८३८२५ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(अनिष परशुरामे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.

२. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई

३. मा .राज्यमंत्री (नगर विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई
५. आयुक्त तथा संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, वरळी, मुंबई
६. विभागीय आयुक्त, महसूल विभाग (सर्व).
७. जिल्हाधिकारी, सर्व
८. आयुक्त, महानगरपालिका (सर्व).
९. मुख्याधिकारी, नगरपरिषद/नगरपंचायत (सर्व).
१०. राज्य अभियान संचालक, स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी), मुंबई.
११. निवडनस्ती, नवि-३४.